

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ Й УЧНЯ

УДК 373.3/5.048:331.548

Жанна Вернидуб

ВЗАЄМОДІЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І СІМ'Ї В ОРГАНІЗАЦІЇ РАННЬОЇ ПРОФІЛІЗАЦІЇ УЧНІВ

Однією з важливих проблем сучасної освіти є профільна підготовка підростаючого покоління, що тісно пов'язана з переходом до професійної освіти та в подальшому зі вступом у самостійну професійну діяльність.

Проблемі професійного самовизначення школярів та профілізації змісту освіти присвячені дослідження С. Г. Броневщук, А. Є. Головмштока, Ю. С. Дикої, В. Л. Лебедевої, П. С. Лернера, Н. Ф. Родичева, А. Д. Сазонова, І. Д. Чечеля, С. Н. Чистякової та ін., які заклали основи профільного навчання, визначили шляхи і засоби профілізації сучасної школи.

Як відомо, успішне вирішення завдань навчання і виховання підростаючого покоління можливе за умов ефективної взаємодії загальноосвітнього навчального закладу та сім'ї. П. П. Блонським, К. Н. Вентцелем, А. С. Макаренко, В. А. Сухомлинським, К. Д. Ушинським визнано, що сім'я має глибокий вплив на становлення особистості дитини. Саме в сім'ї закладаються основи моральності, формується світогляд, визначаються життєві установки і відношення до трудової діяльності.

Теоретичні основи взаємодії школи і сім'ї у вихованні та навчанні дітей розкриті у працях Н. І. Болдирева, І. В. Власюка, А. Ю. Гранкіної, І. В. Гребеннікова, С. В. Дармодехіна, І. С. Марьенко, М. Н. Недвецької, Г. В. Сабітова, Г. Н. Філонова, І. А. Хоменко та ін. В ряді окремих публікацій М. Н. Недвецької, І. Н. Проніної, І. М. Реморенко, А. А. Пінського, І. А. Хоменко розкриваються питання взаємодії загальноосвітнього навчального закладу та сім'ї в організації профільного навчання учнів.

Вивчення літературних джерел, результатів практичного досвіду взаємодії педагогічного колективу та сім'ї засвідчило, що питання такої взаємодії щодо впровадження форм ранньої профілізації учнів у навчально-виховний процес є актуальним. В зв'язку з чим, метою даної статті є з'ясування особливостей взаємодії загальноосвітнього навчального закладу та сім'ї в реалізації ранньої профілізації учнів. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі завдання: 1) охарактеризувати процес педагогічної взаємодії учителів з батьками; 2) визначити та розкрити основні умови продуктивного співробітництва педагогів і батьків у реалізації ранньої профілізації учнів.

Взаємодія педагогів з батьками є однією з важливих і в той же час складних напрямів діяльності освітнього закладу. Дана діяльність є

процесом динамічним, що ґрунтується на принципах співробітництва, добровільності, варіативності, оптимальності, індивідуальності та креативності. Процес педагогічної взаємодії характеризується певними ознаками. Спільними характерними особливостями у діяльності суб'єктів педагогічної взаємодії виділяють завдання, мету навчання і виховання дітей, відмінними – форми і методи педагогічного впливу, вибір яких, в значній мірі, визначається освітнім середовищем школи, рівнем освіти та культури учителів і батьків, складом сім'ї та соціальним становищем її членів.

Існує закономірність – чим раніше починається процес взаємодії учителів і батьків, тим більш активно включаються батьки в цей процес та ефективніше, цікавіше відбувається спільна робота школи і сім'ї у становленні особистості дитини [2, с. 32–37].

Педагогічний колектив разом з батьками вирішують спільне завдання розвитку особистості школяра, його індивідуальних особливостей, схильностей та інтересів, тому для усвідомленого вибору дитиною профілю навчання обидві сторони мають об'єднувати зусилля для досягнення мети педагогічної взаємодії.

Основними умовами продуктивної взаємодії педагогів з батьками визначено: співробітництво учителів і батьків на основі принципів гуманної педагогіки; високий рівень педагогічної культури батьків; психолого-педагогічне консультування батьків; використання інтерактивних форм взаємодії, що сприяють залученню батьків як суб'єктів навчально-виховного процесу; включення батьків в процес управління загальноосвітнім навчальним закладом.

Таким чином, при організації ранньої профілізації учнів висока ефективність взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і сім'ї може бути забезпечена за умов провідної ролі школи, належної організації педагогічної співпраці, змістовної діяльності та активності учителів і батьків.

В зазначеному контексті загальноосвітній навчальний заклад можна розглядати як координаційний центр, який здатний ефективно поєднувати виховні ресурси педагогів і батьків. У підготовці учнів до профільного навчання школа має стати повноцінним партнером батьків на основі взаємної поваги, довіри до виховних можливостей сім'ї, педагогічного такту та недопустимості необережного втручання у життя сім'ї.

Планування педагогічної взаємодії загальноосвітнього навчального закладу та батьків має здійснюватися з урахуванням типу закладу та специфіки роботи педагогічного колективу. У плануванні даної діяльності можна скористатися моделлю, запропонованою І. Н. Проніною [4; 5]. Ця модель включає наступні взаємопов'язані компоненти: мету, суб'єктів, які реалізують поставлену мету (адміністрація школи, педагоги, батьки, учні), принципи, завдання, зміст спільної діяльності, ефективні форми, методи і засоби реалізації поставленої мети, педагогічні умови, що сприятимуть підвищенню якості роботи з надання допомоги школярам в усвідомленому виборі профілю навчання та критерії оцінки педагогічної взаємодії, за

якими можна визначити результативність запланованої діяльності.

Основними завданнями загальноосвітнього навчального закладу у розвитку педагогічної взаємодії з батьками можна назвати:

- підвищення рівня психолого-педагогічної культури батьків;
- включення батьків та інших членів родини у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу;
- сприяння залученню батьків до управління загальноосвітнім навчальним закладом з питань ранньої профілізації учнів.

Одним із ключових завдань взаємодії педагогічного колективу з батьками є формування у останніх педагогічної культури. Саме педагогічна культура слугує основою власне виховної діяльності батька і матері, допомагає їм уникнути багатьох помилок у сімейному вихованні, а також дає можливість знаходити оптимальні рішення у нестандартних ситуаціях [2].

Підвищення рівня знань батьків з питань психології та фізіології дітей, формування чіткого уявлення про цілі, завдання, засоби і способи педагогічної діяльності з питань професійної орієнтації та профільного навчання дітей, про особливості їх застосування у процесі сімейного виховання, а також необхідних навичок здійснення педагогічного впливу, надання допомоги дитині у виборі майбутнього профілю навчання сприяє кращій орієнтації батьків у проблемах психофізіологічного розвитку своїх дітей, наданні їм компетентної підтримки та активізації участі батьків не лише у вихованні своєї дитини, але й у житті школи [4; 5].

Вирішення поставлених завдань в значній мірі залежить від використання ефективних форм і методів роботи. Їх вибір слід здійснювати відповідно до завдань та змісту діяльності суб'єктів педагогічної діяльності.

Зауважимо, що потенціал співробітництва школи і сім'ї значно підвищується за умов поєднання індивідуальних та колективних, традиційних та інноваційних форм і методів роботи. Розглянемо особливості їх використання в контексті нашого обговорення.

Використання індивідуальних форм і методів роботи (відвідування та вивчення педагогами сімей учнів, індивідуальних бесід і консультації, анкетування, інтерв'ювання та інших) дозволяють педагогам зрозуміти сім'ї школярів, їх соціальні установки, трудові відносини, систему моральних і духовних цінностей, взаємовідношення між членами родини та оточуючими людьми, сімейні традиції, та визначити шляхи спільної діяльності. Крім того, за потреби, їх можна використовувати для здійснення корекції педагогічної діяльності батьків.

Колективні форми роботи використовуються для вирішення загальних виховних проблем, для ознайомлення з актуальними питаннями навчання, виховання та допрофільної підготовки. Серед таких форм роботи виділяємо: батьківські збори, конференції, консультації, симпозіуми, лекції і бесіди, тренінги, ділові, рольові ігри, дискусії, зустрічі за круглим столом та ін. Їх використання сприятиме не лише підвищенню рівня знань батьків

з питань ранньої профілізації, а й розвитку практичних умінь педагогічного впливу на дітей та здійснення рефлексії власної педагогічної діяльності.

Крім того, поширенню необхідної інформації серед батьків може сприяти куточок професійної орієнтації з різноманітними проспектами, довідковими матеріалами, підготовленими як педагогами, так і самими батьками, а також дні відчинених дверей, проведення рекламних кампаній.

Серед сучасних і в той же час дієвих засобів можна виділити використання Інтернет-ресурсів. Вагоме значення у інформаційному забезпеченні може відігравати веб-сайт загальноосвітнього навчального закладу, який має популярність серед батьків. На його сторінках можна розкрити особливості, наступність і взаємозв'язок між допрофільною підготовкою, ранньою профілізацією та профільним навчанням, презентувати результати проведення спільних з батьками заходів із використанням відео-, аудіо- чи фотозасобів. Також можна створити рубрику типу «On-line консультації», де батькам може надаватися фахова підтримка з проблемних питань виховного процесу. В нагоді може стати й електронна пошта, для індивідуальної розсилки різноманітних матеріалів.

Значущими у діяльності педагогічного колективу з батьками є використання інтерактивних форм і методів роботи. Їх особливість полягає у можливості стимулювання батьків до активної участі у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу та сприянні покращенню взаємовідносин з дітьми. Серед таких форм і методів роботи можна використовувати: консиліум з питань професійної орієнтації та навчання, практичний семінар, групову дискусію, аналіз педагогічної ситуації, інтернет-переписку тощо.

Активізації участі батьків у навчально-виховному процесі сприятимуть виконання педагогічних доручень. В роботі з дітьми батьки можуть керувати гуртком, секцією, клубом за інтересами, брати участь у пізнавальній, творчій діяльності, зокрема у конкурсах, проектах, презентаціях, святах знань і майстерності, турнірах знавців, творчих гостинах. Також вони можуть надавати організаційну допомогу школі у проведенні професійно орієнтаційних екскурсій, в організації зустрічей з людьми різних професій та ін.

Вагоме значення у педагогічній взаємодії має участь батьків в управлінні освітнім закладом. В сучасних умовах функціонування загальноосвітнього навчального закладу створені сприятливі передумови для участі батьків у вирішенні питань управлінського характеру щодо вибору навчальних предметів, профілю навчання, розробки системи заходів з підвищення якості навчання тощо. Цьому сприяє робота батьків у складі батьківських комітетів, раді загальноосвітнього навчального закладу, піклувальній раді.

Оцінювання результатів спільної діяльності педагогів з батьками можна здійснити за допомогою наступних критеріїв:

- врахування виховних ресурсів сім'ї;

- єдність педагогів, батьків, самих учнів у поглядах та позиціях щодо вибору профілю навчання та визначення шляхів його реалізації;
- активність батьків у навчально-виховному процесі закладу;
- задоволеність батьків результатами спільної діяльності з учителями;
- ступінь участі батьків в управлінні школою;
- вплив співробітництва школи і сім'ї на усвідомлений вибір учнями профілю навчання.

Таким чином, до основних особливостей взаємодії загально-освітнього навчального закладу та сім'ї у проведенні ранньої профілізації учнів можна віднести:

- провідну роль школи, яка має виступати координаційним центром поєднання виховних ресурсів педагогів і батьків;
- необхідність взаємодії педагогічного колективу і батьків для досягнення високої ефективності профорієнтаційної роботи з учнями;
- процес педагогічної взаємодії учителів з батьками має належно плануватися та здійснюватися у різноманітних формах, різними засобами і методами роботи;
- необхідність активної участі батьків у вирішенні завдань ранньої профілізації власних дітей.

Грунтовна підготовка, проведення спільних різноманітних заходів, аналіз конкретних життєвих ситуацій, обмін думками, консультації спеціалістів з питань професійної діяльності допоможуть батькам і педагогам досягти взаєморозуміння і визначити оптимальні шляхи підготовки школярів до профільного навчання. За умов ефективної організації педагогічної взаємодії з батьками буде забезпечено педагогічну, психологічну, інформаційну та організаційну підтримку учнів у виборі профілю навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике / Ш. А. Амонашвили. – М., 2001. – 464 с.
2. Гребенников И. В. Повышение педагогической культуры родителей – основа совершенствования семейного воспитания школьников / И. В. Гребенников. – М. : Сов. педагогика, 2002. – С. 57–101.
3. Недвецкая М. Н. Основы педагогического взаимодействия школы и семьи / М. Н. Недвецкая. – М., 2006. – 170 с.
4. Пронина И. Н. Взаимодействие школы и семьи как ресурс профильного обучения / И. Н. Пронина // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2007. – № 50. – С. 65–70.
5. Пронина И. Н. Инновационные способы взаимодействия школы и семьи в подготовке учащихся к профильному обучению / И. Н. Пронина // Вестник Пятигорского государственного лингвистического университета. – 2008. – № 3. – С. 272–277.